

**ФИЛОСОФИЯ
ФИЛОСОФИЯ
PHILOSOPHY**

ӘОЖ: 131.9

Шалдарбекова А.Б.,* Хужаев М.И.

философия ғ.к., аға оқытушы Әуезов атындағы ОҚУ. Шымкент, Қазақстан
философия ғ.д., РнД, доцент, Өзбекстан Халқаралық Ислам академиясы,
Ташкент, Өзбекстан.

**РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДА
МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНЫҢ МАҢЫЗЫ**

Автор корреспондент: aishashaldar1975@mail.ru

Түйін: Мақала қазақ халқының көрнекті ақыны, ойшыл философы Мағжан Жұмабаевтың терең ойлы, мазмұнды шығармашылығында көрініс берген бірқатар мәселелері қарастырылған. Мағжанды ақындық тұғырға көтерген ұлы ойшылдығы, заманынан, замандастарынан оздырған кемеңгерлігі оның бірнеше шығармалары мысалында ашылған. Ақынның өршіл рухты, Алаш ақыны ретінде өз шығармаларында көтерген ұлт-азаттық идеясы жаһандану жағдайындағы Қазақстанның ұлттың өзіндік болмысын сақталып қалу жолындағы күресінде маңызды роль атқарғаны ашылып көрсетілген. Мағжандай ойшылдарымыздың дүниетанымын тарихи-философиялық талдаудан өткізу халқымыздың рухани болмысын тануға ерекше үлес қосатындығы, ұлттық философияның аясын кеңейтетіндігі және мұндай сараптау тарихи және рухани сабақтастықты нығайтатындығы дәйектелген.

Сан қырлы, алуан ойдың иесі болған Мағжанның азаттық идеясы үшін қызмет еткен асқақ рухы қазіргі жастарға үлгі ретінде көрсетілген. Сонымен қатар ақынның білімге шақырған үндеулері Елбасы Н.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында көрсеткен «білімді болу - табысты болудың жолы» идеясымен сабақтастықта сарапталған.

Кілт сөздер: қоғамдық сананы жаңғырту, білім, Алаш, ұлт, қоғам.

Кіріспе: Адамдарды қоғамға бірігіп атқаратын өмірлік іс-әрекеттер жетелейді. Біршама адамдардың жиынтығы өз іс-әрекеттерінің нәтижесінде бірігіп тіршілік етуге қажетті жағдайлар жасаған уақытта әлеуметтік топқа айналады. Қоғамның тірегі, түпнегізі, күретамырын құрайтын қоғамдық қатынастар ұдайы өндіріледі және тұрақты болады. Заман ағымы дамып өзгерген сайын ұрпақтар бірін-бірі ауыстыруы немесе бір ұрпақ екінші ұрпақты алмастыруы мүмкін. Бірақ қоғамға болмыс сыйлап, оның тұрақтылығын қамтамасыз етіп тұратын қоғамдық қатынастар әруақытта болады және бола береді де. Сондықтан қоғам - адамдардың өмірлік іс-әрекеті барысында нақты тарихи-мәдени жағдайда заңды қалыптасқан қатынастарының жүйесі (1, 6 б). Міне осы қоғамның болмысы сан қилы пікірлер, идеялардың жиынтығын құрайтын қоғамдық сана арқылы бейнеленеді.

Қоғамдық сананың күнделікті өмірден келіп шығатын қарапайым және білімге негізделген теориялық деңгейлерімен қоса, зерттеушілер мораль, дін және өнер, ғылым және философияны да қоғамдық сана құрылымында қарастырады. Адамның бойындағы қоршаған ортаны бейнелеуге бағытталған қарапайым сана мен теориялық сана бірін бірі толықтырып отырады. Қоғамдық сананың басқа формаларының ішінде моральдің алатын орны өте маңызды.

Моральдің ұлтын сүйетін, өз халқының болашағына алаңдайтын сезімнен келіп шығатын ұлттық сипаты, таптық және әрбір азаматтың бойында өзгеге деген қайырымдылықты, махаббатты, адамгершілікті, таулықты құндылық деңгейіне көтеретін жалпы адамзаттық сипаты бар. Кеңестік жүйе жағдайында таптық моральды сынау қоғамға қоғамда етек жайғаны белгілі. Ал жаһандану жағдайында ұлттық моральдық құндылықтарды жаңғырту – әлемдік мәдениет көшінде қазақ ұлтының тілі, ділін, өзіндік

болмысын сақтап қалу факторы ретінде қарастырылып отыр деген қорытынды жасайды Г.Нұрышева (2, 193 б.).

Қазіргі таңда мемлекетіміз әлем халықтарының мәдениеті бір-бірімен сұхбат құрған жаһандану жағдайында өмір сүріп жатыр. Әлемдік өркениетке ұмтылыс жасауға ниеттенген тұста сырттан келген саясат ұлттың рухын әлсірететіндігі жасырын емес. Ұлттық сананың рухы ол тарихта. Тарихты білген ұрпақтың тәрбиесі күшті болады. Тарихты білу ұлттық сананы дамытады. Ұлттық сана тарихи түсініктен шығады. Тарихын, ата-баба дәстүрін білу жасұрпақтың сырттан келген жат мәдениеттің алдында ұлттық болмысын сақтап қалу жолындағы иммунитетін күшейтеді.

Осы тұста Алашым деп жүрегі соққан Мағжанның дүниетанымын философиялық тұрғыдан зерделеп, жас ұрпаққа ұсыну - өзекті мәселелердің бірі. Оның шығармашылығында Батыс пен Шығыс өркениеті ерекше тоғысқан. Мағжан көрсеткен адамгершілік ұстанымдар, ұлт алдындағы жауапкершілік пен парызды өтеу сияқты мәселелер қазіргі біздің қоғамдық болмысымызда ерекше сұранысқа ие болып отыр. Тарихтан тәлім алып, оны философиялық тұжырымнан өткізе білген жағдайда ғана елдігімізді бағалап, тәуелсіздігімізді сақтап, баянды ете аламыз. Халықтың өзіне тән рухани тәжірибесін өз бойына сіңірген ұлттық философияны сараптау оның өзін-өзі тануына жол ашады.

Негізгі бөлім. М.Жұмабаев сынды ойшыл ақынның дүниетанымын ашып көрсетудің өзектілігін айқындауда мынадай тұжырымдарға мән беру қажет деп есептеймін. Біріншіден, халқымыздың тарихында өзіндік ізденістерімен, іс-әрекеттерімен із қалдырған ойшылдарымыздың дүниетанымын тарихи-философиялық талдаудан өткізу халқымыздың рухани болмысын тануға ерекше үлес қосады; екіншіден, әрбір ойшылды осындай сараптамадан өткізу ұлттық философияның аясын кеңейтіп, ұғымдарын толықтырады; үшіншіден, мұндай сараптау тарихи және рухани сабақтастықты нығайтып отырады. Ал ол өз тұрғысынан ұлттық ойлаудың үздіксіз дамып, ұдайы жаңарып, жаңғырып отыруын қамтамасыз етеді. Төртіншіден, өткенді тану, оның қисынына бойлау қоғамымыздың берік болашағын қалыптастыруға негіз болады (3, 234 б.).

Осындай аса маңызды қоғамдық жұмыстарды атқаруда Мағжан тәжірибесі, ақыл-ойы, ұстанымдары үлкен септігін тигізері анық. Өйткені Мағжан - өз болмысында халықтың кешегі тарихын, өз заманындағы әлеуметтік хал-ахуалдың жағдайын табысты ұштастырып, болашаққа қол созып, оған жол сілтей алған аса сирек дарын иесі. Мағжан өлеңдерін оқыған сайын онымен күнде тілдескендей, қауышқандай әсер аласың. Жалпы, Мағжан сөз құдыретін жан-жақты игерген ақын. Өз заманынан, өз ортасынан әлде қайда озып, бүкіл адамзаттық мәдениет пен ғылымның деңгейіне көтеріліп, жалпы адам болмысының заңдылықтарын жете білген және меңгерген ойшыл-ақынның шығармашылығы бүгінгі рухани мәдениетімізде өзіне лайықты орнын тауып, тәуелсіздігімізді одан әрі нығайтуға үлес қосуда.

Мағжан шығармашылығын айтқан кезде оның елдің болашағы ұрпақ тәрбиесінен басталатындығына үлкен мән бергендігінен бастаған жөн. Ұлт боламын десең ұрпағыңды түзе деп есептеген қазақ халқы баласын барлық қарым-қатынаста әділетті болу мен үлкенге ізет, кішіге құрмет, қамқорлық, гуманды ойларға тәрбиеледі. Өзін ғана емес, өзгені де сүйе білуге үндеді. Ұл баланың өз тәжірибесі, қыз баланың өзіне тән тәрбиесі болған. Көшпелі өмір жағдайында тұрақты мектебі болмағанымен, баланың ақыл-ойының, адамгершілік қасиеттерінің, сұлулықпен тану мүмкіндіктерінің дұрыс дамуына ықпал жасайтын халықтық психологияның құндылықтары өмір сүрді. Адамдар арасындағы ант, серт (уәде) ұғымдарының маңызы аса зор болды. Бұлар адамаралық қатынастарды реттеп отыратын мықты тетіктер болды. Серттесе қалған жағдайда оны бұзу өліммен тең деп саналып, бұзған адам адами тұрғыдан ең төмен бағаланды.

Қазақ қоғамының осы тұрғыдағы ерекшеліктеріне шетел адамдары көңіл аударған, яғни басқа мәдени ортаның өкілі халыққа тән кейбір ерекше факторларды атап көрсеткен. Мәселен, орыс ғалымы Н.Я.Зеланд: «Қазақтар сергек, кеңпейіл. Жүзі жарқын, мейірімді.

Тез қабылдағыш. Өйткені оның барлық ойы ізгілікке, бақытқа негізделген. Адалдық, удеге тұрақтылық, қонақжайлылық, сана саулығы, қиындық бөгеттерге төзімділік ерекше көрінеді. каталдық пен кекшілдік қазақ психологиясына тән емес, бұл халық өте бейбітсүйгіш, оған ұзаққа созылған қырғиқабақтық жат» (4, 115 б.) - деп тебірене жазды.

Қазақ халқының ғылымға икемділігі, олардағы аналитикалық ойдың жоғары деңгейі туралы Л.Мейер атап көрсеткен. Өмір сүрудің қиын жағдайы мен оның алдынан шығып отыратын күтпегендік пен тосын оқиғалардың мол болуы халықты ерекше төзімділікке үйретіп, табиғи ортамен түк болмағандай біте қайнасып кетуіне мәжбүр еткен.

Сондықтан болар, халық үш жасарұлын атқа мінгізіп, 8 жасар баласын ат бәйгесіне қатыстырып, оған аса жауапты міндеттерді жүктеген. Әке ролі аса зор болды, балалар әкелеріне ұқсауға тырысып, оның барлық ісіне құрметпен, ізетпен назар аударды. Ал әке өзіне жүктелген міндетке аса үлкен жауапкершілікпен қарады. Ол отбасының қарапайым қажеттілігін қамтамасыз етумен қатар, бүкіл адамзаттық маңызы бар мәселелерге де көңіл бөліп, дәстүрді ұстау, сақтау, жалғастыру, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу сияқты әлеуметтік маңызы жоғары міндеттерді де орындап отырды.

Бала тәрбиелеуде тек отбасы ғана емес, бүкіл ауыл, қауым, әулет атсалысты. «Қызың өссе қызы қылықтымен, ұлың өссе ұлы ұлықтымен ауылдас бол» дейтін мәтел осыдан туындаған.

Сәби дүние есігін ашқанда тойланатын шілдехананы қоғам болып атқарып, бала тілеуін тілеп, оған ізгілік ұсынудан бастап, одан әрі жарасымды жалғаса беретін бесікке бөлеу, қырқынан шығару, тұсау кесу, үйлендіру ақтық сапарға шығарып салу сияқты рәсімдерде рет-ретімен орындала беретін өмір жолында адам болмысы туындайды, нығаяды, дамиды. Өйткені осы рәсімдердің әрқайсының тағылымдық, өнегелік мәні болған.

Қазақ тілінің сөздік қорындағы шырағым, қарағым, құлыным, ботақаным сияқты мейірім мен жылылыққа толы сөздерінен халықтың өте балажан болғандығын көруге болады. Әрі әрбір айтылатын сөздің орны мен балаға әсер ететін мәніне аса зор көңіл бөлінген. Баланың әрбір даму, өсу жолы ән-күймен өрнектеліп, жанының сұлу да көркем болып өсуіне зер салған Мағжан да тәрбиенің осы ұлттық негізін аса зор бағалап «Педагогика» еңбегінде арнайы қарастырған.

Мағжан бала судың сылдырын, жібектің судырын, шөптің сыбдырын, темірдің қаңғырын, жылқының кісінеуін, қойдың маңырауын, мысықтың мияуын, құстың шырылын ести берсін дейді. Осы мүмкіндікті одан әрі тереңдету, дамыту үшін балаға түрлі музыка құралдарының үнін де естірту қажеттігін ұсынады. Баланың есту сезіміне аса көп әсер беретін бесік жыры деп, «Педагогика» еңбегінде «Бесік жырының» мәтінін ұсынады.

Ананың балаға деген кіршіксіз махаббаты «күнім, айым, еркетайым, жұлдызым, көз нұрым, сая жаным, балапаным, сәулем, еркем, сырттаным, арыстаным, қозым, құлыным» деген сөздер арқылы айшықталады.

Мағжан ұсынған «Бесік жырында» баланың бүкіл өмір жолы, алар биігі, шығар тауы, ана үміті, арманы, тілегі айтылған. Сонымен қатар, ол жас бөрі, арыстан, жас жолбарыс түрінде бейнеленген. Бұл теңеулер халыққа тән көзқарастың ерекшеліктерін айқындайды және баланың бойында ұлтты сүю сезімдерін тәрбиелейді (5, 45 б.).

Ежелгі түркілердің ерен ерліктерін мирас еткен жау жүрек батыр, кең жазира даланы еркін билеген дала халқының қайсар жауынгері – Күлтегіннің ескерткішіндегі жазулардың өршіл сананы бейжай қалдырмайтыны бәрімізге аян. «Мысалы: өлімнен ұят күшті, жоғарыда - көк аспан, төменде боз жер, басы барлар басын исін, тізесі барлар тізе бүксін, көрер көзім көрместей болды, білер білегім білместей болды, түн ұйқы көрмедім, күндіз тыным таппадым, түн қаттық, азды көп еттім, жоқты бар еттім, аш-арықтарды тойындардым, арық өгізді семірттім, жіңішкені жуан еттім, жаяуды аттылы еттім» [6, 44 б.]. Осы сөздер әркімнің ақ жүрегін толқытып, ойландырады, таң қалдырады, ерлікке жетелейді. Мағжан өлеңдерінде де осындай рух, қуат бар, ол аз сөздің көмегімен-ақ көп

нәрсенің байыбына бара алады, мәнін жарқыратады. Осылайша Мағжан Педагогика еңбегінде баланың өсіп-жетілуі, жан мен тәннің өсуінің тіршілік қажетінен туындау себептерін ашады. Мағжанның ана құрсағынан басталатын түрлі түйсік қабілетінің белгілері мен оқу-үйрену барысындағы жетілу жолдарындағы, адамның өзіндік әрекетінің белсенділігін басты орынға қоюы аса маңызды.

Өзгелермен терезесі тең болу үшін білімді болу Мағжан қойған шарттардың өзегі. Ол өзінің «Сорлы қазақ» өлеңіндегі:

«Кітап әпер, оқысын балаң, қолына,

Малды аяма оқу-білім жолына.

Өнер алып, басқалармен қатар бол,

Жер жүзі бір адамзаттың ұлына!

Байғұс қазақ бас көтеріп, тұрар ма?

Көңілі түсіп, білім мойнын бұрар ма?

Күні туып оң жағынан, солдан - Ай,

Оқуменен жайнатып дүкен құрар ма?»,- деген өлең жолдарын оқи

отырып, ақынның өз халқының бойындағы рухқа сене отырып, армандаған азаттыққа қол жеткізу, әлемдік өркениет көшіне ілесу жолын елінің артта қалушылығы мен ескілікті, жалпылама сауатсыздықты жоюдан іздегендігіне куә боламыз. Елбасы Н.Ә. Назарбаев та өзінің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында «қазақстандық азаматтың нарықтық заманда табысты болудың негізгі шарты білімді болу, дамыған өркениеттердің озық мәдениетін меңгеру керек екендігін әркім терең түсініп, ұмтылыс жасағаны абзал. Негізгі басымдық беретін құндылық - білім. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді»,- деп көрсетті (7. 1 б.).

Мағжан Жұмабаевтың «Жатыр» өлеңіндегі өзі өмір сүрген кезеңдегі қазақ даласының дамымай артта қалғанына өкініші де айқын сезіледі

«Басқа жұрт аспан-көкке асып жатыр,

Кілтін өнер-білім ашып жатыр.

Бірі - ай, бірі - жұлдыз, бірі күн боп,

Жалтырап көктен нұрын шашып жатыр.

Таласып өнер-білім алып жатыр,

Күнбе-күн алға қарай барып жатыр.

От жегіп, көкте ұшып, суда жүзіп,

Тәңірінің рахметіне қанып жатыр.

Ойламай біздің қазақ текке жатыр,

Бір іске жанаса алмай, шетте жатыр.

Азырақ көз жүгіртіп қарап тұрсаң,

Қазекен таң қаларлық кепте жатыр»,- өлең жолдарынан өзі өмір сүрген кезеңдегі қазақ даласының дамымай артта қалғанына өкініші де айқын сезіледі. «От жегіп, көкте ұшып, суда жүзіп» деген Мағжан сөздері қазіргі уақыттағыалдыңғы қатарлы мемлекеттердің энергия көздерін игеруде, кеме жасауда, самолет құрастыруда таң қаларлық табыстарға қол жеткізгендігін меңзеп тұрғандай. Қазіргі таңда Қазақстанның экономикалық даму жағдайында кеңестік Ресейдің құрамында болған кездегі шикізаттық сипатының әлде де болса сақталып келе жатқандығы біздің де бойымызда өкініш ұялатады.

Ақын XIX ғасырдың аяғында және XX ғасырдың бас кезіндегі ұлттық болмысты айқындап, оның жағымды, жағымсыз қабаттарын ашып, алдына ұлтты рухани нығайту, биікке шығару мақсатын қояды. Қазақтың әрбір азаматына біздің мына бір кемшілігіміз бізді артқа сүйреп жатыр, одан арылайық, оңалайық, заман ағымынан қалмайық деп ақыл айтады, алдағы асуларды алуға қажетті тетіктерді атап көрсетеді, жалқаулықтан, керенаулықтан, кертартпалықтан, арылудың уақыты келгендігін есіне салады. Бой күйез

салғырттықпен ұзаққа бара алмайтынымызды нақтылап, одан босану қажеттігі туындағанын айтады.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Egemen Qazaqstan» газетіндегі «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласында: «Азаттығымыздың айшықты белесіне шыққанда әрбір саналы азаматты «Отыз жылда біз қандай жетістіктерге жеттік?», «Келер ұрпаққа қандай елді аманаттаймыз?», «Мемлекеттігімізді нығайта түсу үшін тағы не істейміз?» деген сауалдар толғандырары анық», - деп жазды (8.1 б.). Мағжан ұлтын сүйген азамат, ақынретінде ұлт үшін, қалың елі қазағы үшін, оның азаттығы мен болашағы үшін күресуге бел буа отырып, қиындыққа мойымай, өлімге басын тігуге дайын тұрғаны қазіргі оның ұрпағы үшін үлгі боларлық қасиет.

«Не көрсем де Алаш үшін көргенім,
Маған атақ ұлтым үшін өлгенім!
Мен өлсем де, Алаш өлмес, көркейер,
Істей берсін қолдарынан келгенін!», - деген өлең жолдары осының куәсі болса керек.

Мағжан - ең алдымен, туған халқының алдындағы терең жауапкершілікті түсінген, сезінген ақын. Сондықтан, ол әсем сөздердің, ұтымды символдардың көмегімен көшпелілер дүниетанымының күре тамыры болып табылатын жоғары моральдық талапты, яғни еңбек сүйгіштік пен төзімділікті, ата тегін ардақтауды, сөз асылын қастерлеуді, тапқырлық пен алғырлықты, ел намысын қорғаудағы жау жүректілікті, Отанын, Атамекенін ардақтауды сананың түпкі қабаттарына жететіндей етіп жазып, халық алдындағы әр азаматтың жауапкершілігін оятуға тырысты.

Арыстандай айбатты,
Жолбарыстай қайратты –
Қырандай күшті қанатты.
Мен жастарға сенемін!
Көздерінде от ойнар,
Сөздерінде жалын бар,
Жаннан қымбат оларға ар,
Мен жастарға сенемін!

Ақын жарқын болашақты тудыратын жастардың потенциалына ерекше мән берді. Ол қырандай күшті, отты көзді, жалынды сөзді, иманды, аппақ көңілді жастарға сенді, оларға үлкен үміт артты. Халықтың өскелеңдігі мен жарқын болашағы оның жастарында деп есептеді. Сондықтан сол сенімді ақтайтын ұрпақты өсіруде Мағжан айтқан көзқарастар әрдайым назарда болуы керек.

Қорытынды. Мағжанның білім туралы көзқарасының түпкі мақсаты мынада: білім - адамды адам ететін өзекті фактор. Соның арқасында ол жануарлар әлемінен жоғары көтеріліп, өзі шыққан табиғи ортадан биіктеп, оның қыры мен сырына үңілетін, сол тұрғыдан оны жан-жақты байыптайтын тұлға дәрежесіне көтерілді. Жақсы киім, жақсы тамақ, ойын-сауық та қажет. Олар оның мерейін көтереді, өзін асқақ сезінуге жағдай жасайды. Бірақ бұл қажеттіліктер - тіршілік студі тепе-теңдікте ұстап тұру үшін ғана керекті мұқтаждықтар. Олар адамның мән-мағынасын, оның өмірінің түпкілікті мақсатын, міндетін ашып бере алмайды.

Әрине, көп білген адамның дүниеге көзқарасының аясы кең, мүмкіндігі жоғары. Әр нәрсенің байыбына барып, тереңіне бойлай алады, оның көрінбейтін тысқары астарына да үңіле алады. Сондықтан ол не болса соған ашуланып, тоңмойындық көрсетпейді. Егер жағдай өзі күткендей болмаса, одан бірден қорытынды жасап, айқай-шу шығармайды, әр оқиғаның, іс-әрекеттің артын бағады. Өйткені, әр адамның әр түрлі мүмкіндігі, көзқарасы болатындығын әрқашанда түсінеді. Сондықтан оған адамдармен араласу оңай, тез арада тіл табысып кете алады. Қайда барса ол сыйымды. Мағжан сөзімен айтсақ «білімі мол - бұйымды» (3, 234 б).

Сонымен қатар, жаһанданумен қатар еніп жатқан басқа мәдени үрдістерге де сын көзімен қарап жақсы үлгілерді қабылдап, жаманынан бас тарту шараларын ұдайы іске асыру қажеттігі қоғамдық өмір үрдісі (9. 112 б.). Яғни ұлттық құндылықтар мен дәстүрлердің батыс және шығыс елдерінің үлгілерімен ұшырасуы нәтижесінде жан-жақты ойластырылған, сұрыпталған жаңа рухани құндылықтар бағдарламасының қажеттігі зор. Дәл осы сұранысты қанағаттандыратын бағдарлама «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы деп есептеуге болады. Ал оны жүзеге асыру баршамаңыздың міндетіміз деп есептеймін.

Әдебиеттер тізімі:

1. Шалдарбекова А.Б. Қазіргі қоғам және ондағы діннің орны. / Оқу құралы. Шымкент, 2016. 95 б.
2. Нұрышева Г.Ж. Философия. Оқулық. Алматы, 2016. 280 б.
3. Шалдарбекова А.Б., Шалдарбекова М.Б., Танкиш Н.П. Білім беруді жетілдірудегі М.Жұмабаев тәжірибесі. Әуезов оқулары-16: «төртінші өнеркәсіптік революция: Қазақстанның ғылым, білім және мәдениет саласындағы жаңғырудың жаңа мүмкіндіктері» атты халықаралық ғылыми тәжірибелік конференциясының еңбектері. Шымкент, 2018.
4. Сабирова Ж.Н. Мағжан Жұмабаевтың педагогикалық көзқарасы: психология ғыл. канд.дис.:19.00.01. Алматы, 2005. 128 б.
5. Жұмабаев М. Педагогика. Алматы: Ана тілі, 1992. 156 б.
6. Жарықбаев Қ. Қазақтың тәрбиелік ой-пікір антологиясы: VI ғасырдан XX ғасырдың басына дейінгі кезең. Алматы: Рауан, 1994. Т.1. 320 б.
7. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» // Егемен Қазақстан. 12 сәуір 2017 ж.
8. Тоқаев Қасым-Жомарт. «Тәуелсіздік бәрінен қымбат»// Егемен Қазақстан. 5 қаңтар 2021 ж.
9. Шалдарбекова А.Б. М.Жұмабаев шығармашылығындағы тарихи таным мәселелері: философия ғыл. канд.дис.:09.00.03. Шымкент, 2008. 123 б.

Аннотация: В статье рассмотрен ряд вопросов, отраженных в глубоком, содержательном творчестве выдающегося казахского поэта, философа-мыслителя Магжана Жумабаева. Глубокие мысли, возвышавшие Магжана на поэтическом пьедестале, гениальность которого опередила его современников, раскрывается на примере нескольких его произведений. Подчеркивается, что идея национально-освободительного движения, выдвинутая поэтом, поэтом Алаша, сыграла важную роль в борьбе Казахстана за сохранение самобытности нации в условиях глобализации.

Историко-философский анализ мировоззрения наших мыслителей как Магжан Жумабанв, вносит особый вклад в познание духовной действительности нашего народа, расширяет сферу национальной философии и такой анализ укрепляет историческую и духовную преемственность. Благородный дух Магжана, ставшего носителем многогранной, разнообразной мысли, послужил примером для современной молодежи. Кроме того, призывы поэта к знаниям анализируются в преемственности с идеей «быть образованным - путь к успеху», изложенной Елбасы Н.Назарбаевым в программной статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»

Ключевые слова: модернизация общественного сознания, образование, Алаш, нация, общество.

Abstract: The article examines a number of issues reflected in the deep and meaningful work of the outstanding poet, thinker and philosopher of the Kazakh people Magzhan Zhumabev. Magzhan's great thinking, his genius surpassing the genius of his time and his contemporaries, is revealed in the works of some of his works.

It is noted that the historical and philosophical analysis of the worldview of our great thinkers contributes to the awareness of the spiritual nature of our people, expands the framework of national philosophy and strengthens the historical and spiritual continuity of such an analysis.

Magzhan, who had a wide range of ideas and served the idea of liberation, set an example for today's youth. In addition, President NursultanNazarbayev addressed the poet's appeal to education. This is analyzed in connection with the idea of "knowledge is the path to success" expressed by Nazarbayev in the program article "In the Focus of the Future: Spiritual Renewal".

Key words: modernisation of public consciousness, education, Alash, nation, society.